САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЬ 15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

99—100 (7740—7741) 1994 сыл атырдьах ыйын 27 күнэ. Субуота ● Сыната—146 солкуобай 16 харчы

Дойду бары уһуктарыттан Саратовка 73 №-дээх оскуола коллективын тэрийиитигэр бэйэ слеттарыгар фашистскай лаабырдар урукку кыра саастаах хаайыылаахтаро мунньуллар. Кинилэр саллаатта буолбатахтара, кыргыһыы толоонуттар хааннарын тохпотохторо, ол эрээри фашистскай талабырдьыттар концентрационнай лаагырдэрга хааннарын сүүрдэн ыгыбыттара.

Снимокка: 1941—1944 сс. Петрозаводскай таһыгаары концлагерга сылдьыбыт убайдыы-балыстыны Матрёсовтар сиэ-кэмнэр.

(РИТА—ССТА).

САНЫЛЫК—ӨЛГӨМ ҮҮТ, ЭМИС ЭТ

БААҺЫНАЙ САЙЫЛЫГА

Ыраах сылдьыкка коспут тарбахха баттанар. Баһыйайыаан баран бытарыйаннар, дьиэ таһыгар, таллаҕа ыырыгар ворруллэр сүөһү эльбэтэ. Болтоҕоторо бэйэ онуок. Манна сайылыкка диэн аналлаах хаһаайыстыба коспутуттан Буор Ураһаҕа куоластыбан В. Ф. Платоновтаах тахсыбыттар.

Бу урукку сылгы базата этэ. Типовой тутуу. Онон отделениелар сылгыһыттарын мунньан опыт атастаһарга семинар ыытыллыыбыттааҕа. Кэм-кэрдии уларыйан, манна хаһыс да сылын чаһыгай хаһаайыстыба сайылыыр. Виктор Филипповичтаах оссо кэнэтиилэн ампаар уонна дьоҕус дьиэ туттубуттар. Эмиэ бырааҕыллыыбыт, отохсүйбүт сирдэртэн кэйэрэн аҕыдан. Ампаарыгар булуустаах, дьиэтигэр сэпилээтэрдиллэр, арыылыыллар.

Аҕам дьах оттуу сылдьаллар. Хаһаайыстыба саҥаччытыгын убайыа Виктор Викторович буолбута. Эрдэ бэтэрээ Кындаллааҕы сирдэрин бүтэрэн, бинир күн, ол эбэтэр бөҕэнээ, кэбистибит. Барыта онно 5 оту туруордубут,—диэн көрсөр Дмитрий.

Кини армияттан кэлбит, хаһыс да сылын сүөһүтэ үлэлиир, опыттаах эбит. Эдьиийдэрэ Саргылаана, Светлана буолан үйүөн ыпах ыыр, дьиэни-уоту көрөр эбээһинэстээх хаалбыттар. Үлэ эльбэх дьоно. Уопсайа 18 ыанньыктаахтар. Күннэ 1,5 центнер үүт ыаллар. Урукнуан бинир ферма үүтэ. Уматыгы ыарырҕатаннар, нэйилиэкэ үүт хомуйар автомашина манна сылдьыбат эбит. Онон илии сэпилээтэринэн сүөкэйдээн арыылыыллар. Сарсыарда аайы 60-са кг үүт сүүрдүллэн сопутулла турара.

Сайылык буолан баран хайдыын оҕото-уруута суох буолуой. Чурапчытаабы убайдара Сережа уонна уонна итэ маннааҕы Светлана кыыһа илии-эдэлии түсүүнэн эйэлэспэллэр. Дьонноро моонньоҕонуу аттынааҕы тыаҕа тахсыбыттар. Сотору Светлана кэлэн, кэпсээн-соҥун өссө тэнийэр.

—Былырыыгытаабар мэччирэгиэх. Үүлүгүн сэпилээтэрдээн арыылыы олоробут. Бэйэбит эмиэ айыыбыт. Кинэзби бэйүөлэктэн дьоннорбут аҕалаллар. Маҥык чөкэ үлэлиир үчүгэй, сирбэппит. Уп-харчы наада буоллаҕына тус сченнутуттан устан ылан туһанабыт. Утары ыахсан испэттэра куһаҕан,—диир эдьиий кэпсэ.

—Көмөлөһөбүн. Ньирэй аһатабын,—диир биэс саастаах сиэнэрэ, Светлана кыыһа Ваня.

Дьиэ итинник Платоновтар дьиэ кэргэннэригэр сүөһү ыгыстаннар сүрүн эйгэлэрэ буолара саарбах таммат. Ол түбэспиччэ буолбатах. Виктор Филиппович сүөһү интитигэр улууска туох сонун саҕалаан да илэ хабан ыһаччылэртэн бирдэстэрэ. Ыанньыксыт ыарахан, сылаалаах үлэтигэр эр дьоннон бинир бастакынан тылланан кэлбит кинэ. Тылланыа эрэ дуо, бу үлэҕэ үрдүк маастарыстыбатын кэрдэрбүтэ. Ареида тэннээнитигэр бэйэтинэн ылсан дьиэ кэргэн коллективын салайбыта.

Болтоҕоторо быйыл нэйилиэгинэн баһыйай хаһаайыстыбаларынан бардылар. Оттон Виктор Филиппович эрдэ сир ыла турбута. Иккис сылын баһыйайыаан үлэлиир. Ол да иһин манна үүтэтэрэ ордук саҥатар. Бу типовой оноһуулаах сайылыктаах. Дуолаах диэн төрүттээх үөскэбит оҕохторугар наҕа сирдээх. Оттон бэйэтэ былырыын тэрийиитин хойутаабыкка холуйбута. Тэрээһинэ сиппэккэ, үгүс сыратын ылыыта. Сылгыга наайан баччаатта диэрэ аахтаран ыла илик. Табаарыстыба сылгыта алемферманан учуоттанан, бу билигин даҕаны бычыгыраабакка иҥин эстэнонан көрүүлэр-истиллэр.

Болтоҕоторон бэстаныан барбыт баһыйай быйыл сааскаа МТЗ тракторы атыыласпыт, онуоҕа ылан Т-16 трактордаах. Техника охсордоох, мунньардаах.

—Дьыл үчүгэйэ буоллар, бинир үс сылынан ороҕ тахсыа, ыыахпытын ыытыа этибит,—диэбитэ былырыыгы уот кураанаҕа Виктор Филиппович. Оттон быйыл итэ баҕалаах сылга илэ-бодо кэлэн, күн быыдьаһытар оттуу коспут. Оттон сайылыгар үүт-ас ыаллар, ыанньыга былырыын 12 эбит буоллаҕына, быйыл итэ 18-ка тиийбит. Күн эрэ автомашинанан тастарбатах иҥин уонна электро-уоттан да тутулуга суох илии сэпилээтэрдиэн астыы-уоллуу ороҕлор, арыы таптайаллар. Сайылык мала диэх курдук.

С. МАКСИМОВА.

ХАҺААҺЫННААҺЫН МЕХАНИЗМА

„МИЭХЭБЭ СЫР, ТВОРОГ НААДА ЭТЭ...“

Улуустааҕы эт-үүт комбината кур бэйэтэ кубулуйбанка, урукку халыыбынан олорор. Били бастаан утаа акционернай общество буоларын туһунан турууласпыта иҥэн-сүтэн, билигин ол туһунан тылга да суох. Итиҥ—структураларыгар. Оттон олох күннэҕи кардьбулунан туох эмэ быстах саҕалаһыннардаахтарын малдьаһар табыллыбат. Туох-ханнык иннинэ, тобоҕо суох производствоҕа киириитэ үлэлэһиллэр. Ол курдук, нэйилиэнньэҕэ сүөһү тобөтүн, туйаҕын, иҥин атыылаһыны кэҥэттилэр. Саҥа оҥо быһыытыран фирменнай маҕаһын аһан, улпотребсоюз сыанатыгаабар арыый чэпчэтиэ эт, арыы атыылыыллар. Үс көрдөрөн булуус тутуллар.

—Оссс Борисов Е. Е. баарына мороженай уонна творожнай массса оборудованиелар аҕалылланнар үлэлэтэн испитиит баара билигин күн туйата суох турабыт. Комбинакка механик, кылаабынай инженер диэн үлэлиэхтэрин-хамсыахтарын баҕалаах дьон баллар эрээри, дьаһалтата кыаллыбат. Сүүрүү-көтүү, аҥаан сүөсүгүрүү суох,—диллэр комбинат кини заводун үлэһиттэрэ.

Эмиэ манна үүт кинтэҥнитин аахса кэлбит баһыйай Ксенофонтов И. И. кэпсэтиигэ кыттан саҥаатын үлэлэтэр:

—Улуус иҥиэ аҕыаахха итэ сана технология наада этэ. Холобур, мин курдук куртах, ис-үөс ыарыылаах дьоҥҥо сыр, творог наада. Ол суох. Маньыктары олохтоохтуҥа салалта ылсыахтаах. Урукнуулуу олорорбут хантан табыллыай? Атын омук маньык олорбот, туту эмэ тобула охсубут буолуо этэ,—диир Иван Иванович. Күннэтэ заводу кытта аалсар кэйи сыанабыла дьэ, итинник.

Биһигини кытта комбинакка үлэни-тэрээһини билсэ кэлэбит улуустааҕы госэпидемнспекция үлэһитэ Р. К. Софронова итэ этиилэри кытта сөбүлэһэн турар, специалист кэйи быһыытыран ойдобулу оссо кэҥэтэн, чуолкайдаан биэрэр. Кини санылырыгар, ирдиириэн даҕаны, сангалыы үлэлиир кэм каллэ. Билигин сонун технологиилэри киллэрэн бүтүлочнай, пакетнай оноһуктары хайа баҕарар кэҥэтиэхэ сөп. Технологтар баллар. Бу заводка даҕаны итиннин саҕах идэлээх специалистары сокращениеҕа ылтан рабочайдата, бухгалтердата сылдьаллар холобурдуур. Хонтуораҕа баар кини лабораториялардан билигин директоры солбуйаччы, производство специалиһа Е. Р. Попова бэйэтэ үлэлэтэр, кинини эмиэ көрсөбүт.

—Этэллэрэ сөп эрээри, барыта үптэн-хаппыттан тутулуктанар. Кырдьык, билигин кыра механизация саҕа дэлэйбит суох. Сыанатын хантан уйунабыт? Биир мини-завод 20 мөл. солк. эччэбат. Быахтаахпыт буоллар ол баалларгын ити кини заводпут оннугар биир модулу аҕалан туруорая кэбиһиэ этибит. Онно үс үлэһит сөп буолар,—диир Елизавета Романовна.

Итиннэ үүт бородуукталарга бизнигин атыылаллар чэчэгейтон, суораттан, сүөгэйтэн уратыларга сананар отоҥҥа кыаллыа суох. Оттон буойуна заводтааҕар саҥатык буолан эт бородуукталарга тугу эмэ күүтүөххэ сөп эбит. Хорбобур, колбаснай, копчильнай оноһуок өртүн. Бу бюджеттан үбүлэнэхтээх. Аны бэйэтэ дагыттар оноҥон таһаарар — арыылыырдаах, сэпилээтэрдээх электрическэй установкалары булуохтарын сананаллар эрээри, олор кыамталара адьас дуона суох. Дьоҕус кырыы участактарга, баһыйай хаһаайыстыбаларыгар бэрт табыгастаахтар эбит.

Итиннин иннигэстэртэн сылтаан үүт оноһуктар ассортименнара билигин даҕаны кэҥээбэт туруктаах. Атыыта да кыччаан иҥэр. Билигин күннэтэ үүт маҕаһыныгар 2 фляга (70 кг), чэчэгей, биир итиччэ үүт, итиэлэртан эрэ арыый көбүччү суоват (120 кг) аҕыйах барар. Сорох күн олор даҕаны тоҥору атыылаһыллыыбаттар. Онон бородуукпуйа буорту буолуута ордук бу сайыныы ыйдарга тахсыталаабыт. Кини завод уонна иэнилиэнтэрдээҕи арыы сыахтара сүрүннэн арыылыыллар. Ол да батарыллыыбат. Күн бүгүн булуустарыгар 90-са тонна сытар. «Бу кэлин оссо Дьокуускайга киллэрэн 10-са тоннаны атыылаатылар. Биһигиттэн киллэтиэн 3,5 тыһ. солк. ылан баран атыыга 6 тыһ. солк. таһаарар дуоҕабардаах туппуттар»,—диир завод маастара М. Е. Андреева.

Үүт заводка киириэ аҕыйаабыт. Күнэ 3 тоннаттан орпот. Итиҥ Одьулуунтан, Болтоҕоттон киирэрэ. Хатылы таспатаҕа 10-тан тахса хомуут, автомашина саахалланан. Аҥардас быыырыын 6-7 тоннаҕа тиийдэ эбитэ үһү. Үүт-ас татымын курдук, заводка хамнас да ыра. Ыйга ортотунан үлэһит 61 тыһ. солк. аахсар. Сайынгы ыйга тойонуу хаалыыбыттарынан.

Рабочай Е. Н. Макарова завод иҥнит кэрита сылдьан көрдөрөр, кыһалҕаларын кэпсиир, тиһэҕэ баар үлэһиттэр хоскоо түмсэн уолсай саҕаалы үлэлэтэллэр. Кырдьык, завод улахан капиталлай өрөмүөнүнэ наадыйбыт. Эмиэ кирбит, тымныыттан тулуйбатах. Үлэһиттэр паарыгын үрдэрэн иттиннэн кораллар үһү. «Холодильнай камера» диир хостоҕо кэлиэн-саас таммаҕынан тулуйбатах. Аны: «Механизациялы, саҥалы, бастыҥы олохтоох истэллэр, биһиги тоҕо сиргэхпитий. Илии ыарахан үлэтэ буолан эрэйдэ барыта биһиэхэ», — дэһэллэр рабочайдар.

Комбинат быйыл манна өрөмүөнү ыытарар былааннаах. Биһигиттэ ханнык да үлэ бара илик. «Үрүн ас киириэ аҕырыыгаатарыа, ыыса күүһүн саҕаланыаҕа»,—диллэр.

Директор С. И. Якочев уопуускаҕа сылдьарын А. Т. Поповицын солбуйа кэлбит. Улахан, тэрээһини саҥа улумаҕалатан эрэр.

Буойуна үлэтин сезонна бөлөмнөһүн, котельнойдары, объектары кыстыыкка киллэрии курдуктарга чоҥуу ылсыахтаах эбит. Итиҥ эрээри үлэһиттэр улахан ангардара уонпуска а бөҕ аттар, сүбэ-аама, күүс-көмө буолар иккиэ-үс кэбиэ хаалыыбыт. Быһата, күннэҕи түбүктэн ордороо иннини бөлөхтөөн ыытар, то. кулдуур-ньаһы баҕа бөлөхпөт.

Онон талбыт курдук «сыр, творог, халбаһа...» диирбит оссо да тохтуубут. Дьиэнэр, дьон туруорсара, ирдэбилэ кэҥээбитэ орунньах. Рынок кэлэ, сыҥыарчаһыыта диибит. Оттон онтун буол аҕыйа, биэ уйуллар, үүнээ сатыыр сайдыыгаах дойдуларбытыгар холобурдуоҕун. Онно хааччыйар, өссө оноҥор тэрилтэлэр, ораас фирмалар «Биһиги бородуукпуйабыт ордук, биһиги эрэ атыылаһыаҥ!», диэн клиенти атыылаһаччыны бөтүөн, подин сылдьаллар. Оттон маҥ а, биһиэхэ, тэтэрэ. Атыылаһаччы тэриэтин маныаҥ, кэтэх а бүүгэн эрэри кэтэ-ҕэ. Ол сылгы ниэбитигэр күүтэр курдук.

С. СМИРНИКОВА.

СИР—ОЛОХПУТ ТЫЫНА

Сир реформатын ыытыы төрдүс сылыгар барда. Итн нэм устатыгар тыа хаһаайыстыбатын производствотыгар хаһаайыннаһын, сири бас билии урут көрсүллүбүтэх, саҥа формалаҕа киирдилэр. Тыа хаһаайыстыбатын бородуукуйаларын туттарыы сыаналаҕа хаһаайыннааһын форматыттан тутулуга суох буоллаҕа. Реформа салгыы диринҥээн иннинэ сири бас билии экономическай, юридическай өртүлэрин ордук чопчулууру, ырытары эрдэтэр. Реформа тыын бөҕөруоҕа—сир правовой, экономическай өртүлэриттэн бигэргэтиллэн хаһаайыннаах буолуутун ситиһии. Ону быһаарар туһуттан Саха Республикатыгар сиргэ сыһыаны сүрүннүүр Балаһыанньа барыла оҥоһуллубут. Тыа сирин дьоҥуттан сир—олохпут тыына, уйгубут, көскилбит бүүс-бүтүннүү киниллиэн сибаастаах. Оҥоһуу олохтоохторун бу Балаһыанньа барылын дьүүллэһиигэ көхтөөхтүк ыыттарыллыбыт. Эйиги этиилэргит, санааларгыт түмүллэн балаҕан ыйын 15 күнүгэр диэри республиканы туһаннаах тэрилтэлэргэр тиэрдиллэхтээхтэр.

БАРЫЛ

САХА РЕСПУБЛИКАТЫГАР СИРГЭ СЫҺЫАНЫ СҮРҮННЭЭҺИН ТУҺУНАН БАЛАҺЫАННЬА

1. Саха Республикатыгар гражданнар сири (сир учаастагын) бас билиигэ быраастарын киллэрии сыалынан сири бас билии араас формаларыгар олоҕурбут аграрнай реформаны салгыы диринҥэтии, экономическай методтарга олоҕуран сиргэ сыһыаны ордук ситэ-хото оҥоруу буолар.

2. Саха Республикатын гражданнарыгар сир тыа хаһаайыстыбатын производствотын, садоводствоны, бэйэ көмө хаһаайыстыбатын тэриллиигэ, олорор дьиэни, даачаны, гараһы туттууга, табаһыттар, булчуттар уонна балыксыттар олорор производственнай учаастактарыгар аҥаан бэриллэр. Сир учаастагын мэнэйдэһии, сири, айылҕаны харыстааһын уонна онтон да атын аналлаах сокуоннары учуоттаан туран, гражданскай законодательствоҕа сүрүннэнэр.

Гражданнар уонна киниллэр холбоһуктара (юридическай сирэйдэр) баҕа өртүлэриттэн сир учаастаҕар натураҕа бас билэр өлүүлэрин быһаарар эбэтэр натураҕа өлүү быспакка эрэ биир уонсай бас билии оҥорон чаһынай бас билиигэ быраастаах өлүү сирдэриттэн уонсай бас билиини үөскэтиэхтэрин сөп.

3. Гражданнар уонна киниллэр холбоһуктара (юридическай сирэйдэр) — сир учаастагын бас билээччилэр бас билэр сирдэрин учаастагын атыылыыр, нэһилиэстибэ быһыытынан биэрэр, бэлэхтиир, арендалыыр, атастаһар, ону сэргэ сирдэрин эбэтэр киин сорҕотун тыа хаһаайыстыбатын акционернай обществоларын, табаарыстыбаларын, кооперативтарын; ол иһигэр тас дойдулар инвестицияларын кытта түс аналынан эрэ, уставной фондаларыгар усуйуос быһыытынан биэриэхтэрин сөп.

4. Бас билиигэ бэриллибэт сирдэр исписиэктэрэ олохтоохор: нэһилиэнньэлээх пуоннар уонсай туһанар сирдэрэ: хаһаайынныыр үлэлэр сокуонунан бобуллар араҥаччыланар территориялар сирдэрэ; транспорт уонна воинскай чаастар сирдэрэ; научнай уонна үөрэх учреждениеларыгар научнай экспериментэри ыытыыра анаан бэриллибит сирдэр; сир баайдаахтарга регистрацияламмыт, чинчийиллибит сирдэр, уу уонна ойуур фондун бастакы категорияларыгар ойуурун сирдэрэ, мэчиҥнэр уонна бултуур сир бары көрүҥнэрэ.

5. Гражданнарга тыа хаһаайыстыбатын производствотын тэриллиэригэр сир улууска олохтоммут орто нуормаҥа, оттон биирдиилээн олорор дьиэни, гараһы, даачаны туттууга, кэтэх хаһаайыстыбаны, сад-оҕуруот хаһаайыстыбатын тэриллиигэ анаан сир учаастага ханна баарыттан көрөн олохтоох дьаһалта олохтообут нуорматынан босхо бэриллэр.

6. Хас биирдии сир учаастагын бас билээччигэ регистрациялыыр кинигэҕэ (сир кинигэтигэр) регистрацияланыахтаах сири бас билиигэ быраап сибидиэтэлистибэтэ (мантан антах сибидиэтэлистибэ диэн) бэриллэр.

Сибидиэтэлистибэ сир учаастагын бас билиини туоһулуур документунан уонна сокуонҥа сөп түбэһиннэрэн сири атыылаһыҥа, атыылаһыыга, солуок биэриигэ, арендалаһыҥа, сир учаастагын бас билиигэ, туһаныыга уонна дьаһайыыта төрүүнэн буолар.

Сир учаастагын аан бастаан биэриигэ сибидиэтэлистибэни олохтоох дьаһалта органнарын быһаарыларынан сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар туһаннаах комитет биэрэр. Атыылаһыы-атыылаһын, сири бас билии быраабы уларыйар атын да түгэнэлэригэр атыылаһыы-атыылаһын дуоҕабарыгар эбэтэр сири бас билии уларыйарын кэрэһэлиир атын да документаҕа олоҕуран сибидиэтэлистибэни уонна аатаммыт комитет биэрэр.

Сир учаастагын үйэ-саас тухары нэһилиэстибэ быһыытынан бас билиигэ эбэтэр 5 сылтан үһүн болдьоохо арендаласпыттар, эбэтэр бастаһаанай туһаныыга ылбыттар, билиини үлэлиир сокуонҥа сөп түбэһиннэрэн, ити учаастактарын ыларга уонна атыылаһарга ордук быраастаахтар.

7. Государство сири бас билии көмүскэлин уонна тыытыллыбат буолуутун, ону сэргэ сириэн мэнэйдэһии түгэнигэр сири бас билээччи быраабын көмүскэһиини мэктиэлиир. Бас билээччиттэн сири учаастагын государственнай уонна общественнай наадыйыыга ылыы сокуонунан олохтоммут бэрэбэдэгинэн бас билээччи интэриэһин, сир төһөө турарын дуоҕабардаһыы сыанатынан уонна оҥоһуллубут хоромньуну, ол иһигэр мүлчү тутуллубут бэрсы чөлүгэр түһэриини киллэрэн туран, учуоттаан атыылаһыынан оҥоһуллар.

Сир учаастагын государство туһатыгар атыылаһыы, Саха Республикатын сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар Государственнай комитетынан Саха Республикатын правительствотын быһаарыытыгар олоҕуран, Саха Республикатын бюджетын суотугар оҥоһуллар.

Сир учаастагын биэриигэ уонна ылыыга, ону тэҥэ сири ыытта сыһыаннаах барыы мөккүөрдээх боппуруостар суутунан быһаарыллаллар.

8. Тыа хаһаайыстыбатын предприятиетын уонсай өлүү сиртэн сир ылар быраастаах хас биирдии чилиэнигэр сиргэ быраап сибидиэтэлистибэтэ бу Ыйаанынан бигэргэтиллибит форманан бэриллэр. Өлүү (паай) сири бас билээччилэр атын сири бас билээччилэртэн сөбүлэҥэ суох баһылай хаһаайыстыбатын, кэтэх хаһаайыстыбаны тэриллиэригэр сирдэрин натураҕа ылар, солуок уонна арендаҕа биэрэр, көмө хаһаайыстыбаларга уонна биирдиилээн олорор дьиэни туттууга туһанар сирдэрин олохтоох дьаһалтаҕа олохтоммут нуормаҕа тиийэ кэҥэтэр, ону тэҥэ сиргэ өлүүлэрин (паайдарын) үбүнэн-малынан паайга атастаһар, киниини нэһилиэстибэ быһыытынан биэрэр, коллектив бүттүүнэ биргэ бас билэр эбэтэр өлүүлэриэн бас билэр сирин учаастагын оҥоһуллубут хоромньуну, ол иһигэр мүлчү тутуллубут бэрсы киллэрэн туран атыылаһар түбэлтэлэригэр бэйэтин өлүү сирин сыанатын ылар быраастаах.

Өлүү (паай) сири бас билээччилэр атын бас билээччилэртэн сөбүлэҥэ суох сиргэ өлүүлэрин (паайдарын) коллектив атын чилиэнигэр, ону сэргэ атын гражданнарга, киниллэр холбоһуктарыгар (юридическай чилиэннэргэ) тыа хаһаайыстыбатын бородуукуйатын оҥорууга анаан атыылыыр быраастаахтар. Бу түгэнигэ коллектив чилиэннэрэ уонна улуус дьаһалтата өлүү сири (паайы) атыылаһыыга атын атыылаһааччылардаатар ордук быраастаахтар.

Өлүү сири (паайы) биэриини Госкомзем олохтоох органнара территорияны кодьүүстээхтик тэрийиини уонна сири калимник туһаныыны учуоттаан оҥороллор.

Өлүү сири (паайы) натураҕа биэрии государственнай ниподромнар, селекциялыыр-гибридэй киниэнэр, суортарга боруобалаһыыннары ыытар станциялар; опытнай учаастактарын, үөрэтэр-опытнай, опытнай-производственнай хаһаайыстыбалар үлэһиттэриигэр тэнийбэт.

9. Саха Республикатын сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар Государственнай комитета өлүү сирдэри (паайдары) сири хаттаан түгэтии фондун хаҥатар, гражданнары уонна киниллэр холбоһуктарын (юридическай сирэйдэри) сир учаастактыыр уонна атыылыыр сыалынан дуоҕабардаах сыанаҕа атыылаһар быраастаах.

Землеустройство дьаһалларын ыытыыта, сир ресурсаларын толоруута, сири харыстааһын уонна үүнүү биэриитин чөлүгэр түһэриигэ, саҥа сирдэри баһылаһыыҥа, баһынай хаһаайыстыбаларын, биирдиилээн уонна сайылык хаһаайыстыбаларын, сад-оҕуруот табаарыстыбаларын тэриллиигэ, ону тэҥэ сири атыылаһыынан хаттаан түгэтиллэр сир фондун хаҥатар уонна гражданнары, киниллэр холбоһуктарын (юридическай сирэйдэри) сирдиир сыалга Саха Республикатын землеустройствотын уонна сир үүнүүтүн Фондуттар сир учаастагын атыылаһыннан, тыа хаһаайыстыбатын сирин тыа хаһаайыстыбатыттан атын наадаҕа биэриниттэн киирэр толуйуулартан, сир сокуонун кэһии иһин ыытараптартан, сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар комитет сир учаастагын биэриигэ операциялары оҥорор өнөтүн иһин төлөбүр сорох чаһыттан ылыллыллар.

10. Гражданнытта эрдэ үйэ-саас тухары бас билиигэ бэриллибит сир учаастага бас билиигэ биэрии хаттаан оҥоһуллар түбэлтэтигэр учаастак эбэтэр ол сорҕото босхо бэриллэр сир учаастагын нуормативнан киниэхэ босхо бэриллэр. Хаалбыт сорҕото гражданин бэйэтин баҕатынан нормативнай сыанаттан бас билиигэ атыылаһар эбэтэр киниэхэ ол сир арендаҕа бэриллэр.

11. Сир учаастагын уонна өлүү сири (паайы) бас билиигэ ылыы биэтэр учаастаҕы араараан ылыы процедуратын түргэтэтэр туһугар ирдэниллэр:

—олохтоох дьаһалтаҕа бэриллибит сайабылыанньа киирбит күнүттэн ый иһиэн көрүллүүтэ;

—олохтоох дьаһалта сир учаастагын бас билиигэ атыылаһыныы, сиргэ бас билии уларыйыытын, сир учаастагын биэрии эбэтэр онуоха аккаастааһын туһунан быһаарыылара (ол выписката) быһаарыы ылыллыаҕыттан 7 хонук иһиэн бэриллиитэ;

—сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар комитет олохтоох дьаһалта быһаарыытыгар олоҕуран сибидиэтэлистибэни быһаарыы тахсыаҕыттан биитэр атыылаһын-атыылаһыы дуоҕабара регистрацияланыаҕыттан 20 хонук иһиэн биэриитэ.

Сири бас билии сибидиэтэлистибэтин биэриигэ аккаастааһын төрүөтүнэн буолаллар:

—сир учаастагын бас билиигэ биэриини Саха Республикатын законодательнай актаҕа бобор түбэлтэлэрэ;

—сайабылыанньаны киллэрбит кэмнэ сир кимиэнэ буоларын туһунан мөккүөр баара;

—сир учаастагын аналынан туһаныы уларыйыыта.

Сири бас билии сибидиэтэлистибэтин биэриигэ аккаастааһыҥа перечень бүтэһиктээх төрүтүнэн буолар.

Сир учаастагын кыраныыссатын чертеһа суох түбэлтэтигэр сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар комитет сибидиэтэлистибэ бэриллибитин нэмнэ полевой (хаара суох) сезонҥа сир учаастагын кыраныыссатын быһаарар, дьыалаҕа киллэрэр уонна бас билээччигэ учаастак кыраныыссатын чертеһин куоппуйатын биэрэр.

12. Улуус дьаһалтата сир реформатыгар уонна сир ресурсаларыгар комитет документтэриниэн сир учаастагын маннык түгэннэргэ тэтторү ылар быраастаах:

—сири анальнан туһаммат буолуута;

—сир учаастагын туһаныы экологическай быыыы-майгы мөлтөөһүнүгэр тиэртэҕинэ.

ПЕНСИОНЕРДАР ДЬОҺУН НЫЛААТТАРА

Улуу Кыайыы уонна хоту көһөрүллүү 50 сылыгар аналлаах өйдөбүнньүгү тутуута анаан улуус пенсионердарыттан барыта 7 мил. 363 тыс. 210 солкуобай хомуйуллуннна.

Биирдиилээн пенсионердартан П. Т. Карсанаев 40 тыс. солк., Е. К. Дьячковскай уонна А. А. Шадрин 30-туу тыс. солк. сченка киллэрэн үтүө холобуру көрдөрдүлэр.

Үбү хомуйбут агеннартан ордук Л. Е. Тарабукина, О. С. Макарова үчүгэйдик үлэлээтилэр.

«СО» корр.

КЫАНЫЫ 50 СЫЛЫН КӨРСӨ

Кырдьаҕас сонордьут ситиһиитэ

(ААТЫРБЫТ СНАЙПЕР И. Н. КУЛЬБЕРТИНОВ САҺА НЬЫМАТА)

...Иҥи күн кини хаһааҥнытаабар даҕаны эрдэ турда. Тыаныы өйөн сүрдэммиҥэ дылы, халлаҥнаа сулустар өссө сүтэ иликтэр, сырдыа ыраах быһыылаах. Суорҕаныын сэгэтэн, тимир оноҕуо ланын аһан бөҕөнөө баламнаабит саһаҕатын умата оҕуста. Кураанах мастар турба тардар күүһүгэр куугунуу умайдылар. Сотору балаахна иҥэ итийэн дырылыы түстэ. Чаанныктаах чэйэ ҥөрэ-нөтө сылыйан сыыһыгынаан барда, ситэ нэлэтэх миннин, үрдэ хаҕылыйа тоҥмутун булкуйа охсоот, эмиэ уокка уурда.

Бүгүн кини ыраата барыахтаах. Бу күһүн сир харатыгар хас даҕаны сохсону охсубута, онтулаарын көрүөхтээх. Быйыл хаар халын, онон аһыгастаахтар наар бөйөлөрүн ыллыктарыннан, айааннар, түөлбэлэр кытыыларынан орус хочолоруннан суол тэлэн сылдьыахтаахтарын үчүс сыл тайда оскуолаҕа баран биэс тарбаҕын курдук билэр кырдьаҕас булчут сүрэҕиэн сэрэйэр. «Байанайым бу да сыарыыга үчүгэй хараҕынан көрөр инн...» диэн иҥнэр санаалыы-санаалыы түргэн үлүгэрдик таҥнан алаһиннан табаларын тутан киллэрдэ уонна көлүйэн кэбистэ.

Балааккатыгар киирэн наҕылыччы чэйдээтэ, баҕар, ыксаабыт түүн эргиллиэҕэ, ол иҥин үчүгэйдик аһаата, саппаас эппискэтин целлофаннаа суулаан хоонньугар угунна, туугу даҕаны умнубат ыына сэҥнэйин хомуйна, иҥэҥ кэлэн оттор маһын бөлөмнөөтө. Суолдьутун сыарҕатыгар сэтиилэннэ уонна бөйөтө эрэ билэр аартыгынан табаларын салайан айаннатан сылгирэтэ турда.

Бу бөһүөлэктэн баҕа ыраах ханнык булчут аар тайҕатын кэриҥэн, байанайыныын аргыстаһан, бултуу сылдьарый? Кэпсээнгэ киирбит кырдьаҕас сонордьут, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ аатырбыт снайпер Иван Николаевич Кульбертинов.

..Бөрөҥү сохсоон бултааһын... Биһиги өбүгэлэрбит сохсоон бултааһыны былыр-былыргыттан билэллэрэ. Алаастар үрдүлэригэр, систэргэ, үрэхтэр түбэлэригэр куобахха, мас көтөрүгэр сохсо охсоллоро. Оччотооҕу саа-саадах аҕыйах, сэп-сэбиргэл тэнийбэтэх, олох кырыымчык кэмигэр сүгэлээх, быһахтаах эрэ ниҥи онгорор тэрилэ буолан, бу ньыма биһиги тэрүттэрбитигэр киэҥник тарҕаммыта.

Ыраах Амма, Нуотара халын систэриэн ыырдаах сорсуннаах булчуттар улахан ыылгга—тыатааҕыта эмиэ сохсо туруораллара. Ол гынан баран бөрөҥү сохсоон бултааһыны истибит аҕыйах буолуо. Арай бу ньыманан Эвенкиэҕэ бултууллар диэн хаһыаттан аахпытым.

Республикаҕа аан бастаан бөрөҥү сохсоон бултааһыны саҥа ньыматын киллэрбит И. Н. Кульбертинов, төһө даҕаны кини саннытар үгүс хаар ууллубутун иҥин, билигин да (тыыннаах эрдэҕинэ) аар тайҕатыттан илии түүүрдаах, өттүк харалаах киирэр.

Иван Николаевич 1979 с. 11 бөрөҥү, 1980 с. бастаҥы кыбартаалыгар 6 аһыгастааҕы бултаабыта. Эттэхха дөбөҥ—кылгас кэмнэ 17 бөрө диэн! Аны итиэннэ оҕолоох тыһылар эмиэ баар буолуохтара, оччоҕуна кинилэр тыа хаһаайыстыбатыгар төһөлөөх ороскуоту оҥоруохтар этэй? Биһиги сылы быһа тоҥон-хатан 17 куобаҕы туһахтаан ылдьахпытына улахан кэпсэл буолар...

Билигин Иван Николаевич бөрөҥү хайдах сохсоон бултуур ньыматын кэпсээбитин истиҥ:

—Мин эһэни сохсоон бултуулларын урукку таннан билэбин. Ону толкуйдаан баран, бөрөҕө боруобалаан көрөргө быһаарыммын. Сохсону бөрө улаханын учуоттаан туруоруохха наада. Уҥуна 5 эбэтэр 4,5 метр, үрдүгэ 120—130 см буолуохтаах. Туорай маһын баҕанатыттан 25—30 см тэйиччи оноһуллар. Мэҥиэтин ылан тыҥырайын тартаҕына элиэтэн кэбиһэр маһа чэпчэки, ньымса, хаппыт титириктэн оноһуллар, оттон уҥун, ыарахан буоллаҕына, түргэнник быраҕа охсубат, оччоҕуна бөрө хам баттаппакка, сулбу ыстанан тахсыан сөп. Мин сохсоон дьарыктаммытым иннис эрэ сылым. Былырыын 6 бөрө киирбитэ, сорохторо, сохсом оноһуута тупсаҕайа суох буолан, аһаран бөҕөрбүттэрэ. Быйыл хаттаан тупсаран өгөртөөтүм, 3 бөрөҥү ылдым, сорох сохсолорбун өссө көрө иликкин.

Дьэ, хайдах сиргэ сохсолору туруоруохха сөбүй? Мин маннык сылдьахтара, быһа охсон таба тайанан аанньахтара диэбит сирдэрбэр сохсону туруорабын. Биир сиргэ чугас-чугас үһү-хаһы оноробун. Тоҕо диэтэххэ, үөр эбэтэр оҕолоох бөрөттөн иҥэлэрэ киирдэҕинэ, атыттара чугаһыан чэччийэ сылдьан эмиэ түбэһиахтэрин сөп. Сохсону күһүн хара сиргэ оҥорор ордук, оччоҕуна хаар саба түһэн, суолу-иҥи бүрүйэн кэбиһэр сыт-сымар даҕаны симэлийэн хаалар, син айылҕа бэйэтин оно-

(Бүтүүтүн 6-с стр. көр).

КЭРИЭСТЭБИЛЛЭЭХ ААТТАР

САХА ТУСТУУТУН АЙБЫТ АҔАТА

Күн-дьыл аһара түргэнин сөҕө саныыбын, ааптэрбэ. Россия уонна Саха сирин үтүөлэх тренера, республиканскай Октябрьскай Революция уонна «Бочуот Знака» орденнардаах үтүөлэх учуутала Дмитрий Петрович Коркин (Бөтүрүөбүс) бу күн сиригиттэн суох буолбута нолуо уон тогус сылын аһан эрэр.

Кини отуттан тахса сыл кэҥүл тустууга тренердээн ситиспит түмүктэрэ үчүгэйдик биллэллэр, ол туһунан элбэхтик суруллан турар. Хомолтолоох диэн баар, ылгас үйэлэнэн эрдэ өлөн, өссө да элбэҕи биэриэҕэ, Сахатын сирин дьонун-сэргэтин үөрдүөҕэ, аатырдыаҕа хаалларда.

Урукку таннан, ордук кэлин пенсиялаа олороммун аан дойду норуоттарын иҥи ардыларыныаҕы араас таҥымнаах спортивнай күрэхтэһиилэри кэтэн көрөбүн, сагаараабын. Ол иҥнэ биирэ ордук бэлиэтин саныыбын. Хор, бу маннык сүүрүү спортивнай күрэхтэһиилэр ыытыллыбыт уоталаах-туораларгар кэккэ дойдулар, ол иҥигэр сүүһүнэн, уонунан мөлүйүөн киһи нэйилэнньэлээхтэр, биирдии да олимпийскай медальга, үрдүк чиэскэ тиһиҥэ иликтэр эбит. Оттон биһиги Бөтүрүөбүспүт бүтүн үс медалы, буолаары буолан икки кыһыл көмүһү, биир үрүҥ көмүһү, сахатын норуотугар бэлэхтэн барбыта. Социологтар маннык эппэтэх буолуохтаахтар: спорт—хас биирдии нация экономическай, социальнай сайдыытын сизриилэтэ диэн. Онон араас түгэнэр аайы Чурапчыбын, Дмитрий Петровичы саная-саная кэлэбин уонна кини сырдык мөрсүөнэ өссө көрөтийэн, өссө улуутуйан кэстэн иҥэр. Төһө да үгүстүк кураанаатар, үтүө аттары үүннэриигэ илгэлээх кырыстаах Чурапчы, ханныгын да иҥин, үс олимпиеһы иитэн таһаарбыт, бүөбэйдэн иннинэ чахчыта умнуллуо суохтаах, аны хаһан, ханна итти хатылаллар?

Мин Д. П. Коркин нурдук бэйэтин биириэмэтин лаппа урутаан испит үһулуччулаах тренери кэтта биирдэ, өйдөөн, өйөөн үлэлэбиппинэн билигин диэн туттабын. Онон кини киҥи уонна үлэлит быһыытынан хаачыстыбаларыгар сорох бэлиэтэһиннэри спортивнай салайаачыларга уонна ыччаттарга анаан оҥороору гынабын.

Бастаныттан, этиллэрин курдук, Бөтүрүөбүс улуу үлэһит киҥи этэ. Сэҥэнэ, ону аһаҕас аан дойдуга биллибит кини ситиһиилэрэ барылара—диринг хорутуулаах, көскиллээх, сыралаах улахан үлэ түмүктэрэ. Оҥуобай уратытынан бэйэтин үлэтигэр көҥүлүгэ, бэйэтин ньаҕыгынан көрөр буруолаан эрэр курдук буолбакка, күн ахсын чахчы айымньылаахтык, күүрэн-хааран, этэргэ дылы, тыастаахтык умайан ылсаҥ, онтук сыыһыннаһара. Талан ылбыт идэтин адъас дьиҥнээхтик баһылаабыт бэйэтин кэмин биир бөдөҥ специалиһэ этэ. Спорт, ордук тустуу историятын хасыһан үөрэтэ. Уопсайынан, элбэх литератураны аҕара. Китэрэ. Уопсайынан, элбэх литератураны аҕара. Кини үлэлиирин саҥана материальнай база мөлтөөн. Ол да буоллар оччотооҕу дьаданы тэрээһиннэтэ бэйэтэ айан араас эрчиллэр, дьарыктанар тэсбиринэри оҥороро, олохтоох матырыйаалы сатаан туһанара. Оннук сыралаһан бэйэтин саҥа систематын дьүкүөрдээхтик олохтоох киллэрбитэ.

САХА ТУСТУУТУН АЙБЫТ АҔАТА

Иккиһиэн, бэйэтэ айылҕаттан олус сэмэй, иҥнэ-ниттэн үрдүк культуралаах, кытаанах дьиссиплиннэлээх киҥи этэ. Иктиллэччиларыттан, бэйэтиэн эҥкилэ суох холобуру көрдөрөн туран, эмиэ оннугу модьуйара. Онон үрдүк түмүктэри ситиһиитин биир төрүөтүнэн салайар оскуолатыгар дьиссиплиннэни, бөрөҕөдөн олохтоохуна буолбута. Мин да билэрбиэн, дьон да кэпсиринэн, оччотооҕу Чурапчыга Коркинтэ атын оройуоннартан ыарахан питиилээх оҕолору төрөппүттэрэ бэйэлэрэ ыыталлара. Дьиҥнэн, арыы дэлэй (ол билигин өссө сүрдэннэ) оччотооҕу кэмнэр тренер, кини оскуолатын дьоҕус коллектива элбэх марай-сарай майгылаах уоллаттары таба суолта туруорбута. Бүдүрүйэ сыспыт уонунан ахсааннаах уоллаттары кеннорбутэ. Спордунан умсугуйуу, үрдүк ситиһиигэ дьулуйуу уопсай түмүгэ—дьону кинии. Ону биһиги, оройуон урукку салайаачылара, общественноһа кини холобуруттан көрөн итэҕэйэбит.

Үсүһүнэн, Дмитрий Петрович чахчылаах психолога. Хас биирдии оҕо ис дьиҥин, кини дьоҕурун таба көрөрө, дуоһатын саамай кичэмэлээх уратытын, ис санаатын өйдүү сатыыра. Үүнэн эрэр киҥи баҕатын таба тайанан, ону күөдьүтэн ыымнаан-кынаттаан биэрэрэ. Тустаах киһиэхэ бэйэтин кыаҕар, күүһүгэр эрэлин үөскэтии ньыматык олус үрдүктүк баһылаабыт педагога. Кэлин тустууну сэҥээрээччилэр суруйалларынан, ардыгар бэйэм истэрбиэн, сорох тренердэр икки ардыларыгар бэрт быдьаһыы, ордук санаһыы түгэннэрэ кэстүтэлиллэр эбит. Сорохтор бэйэлэрэ сөбүлүүр, таһаара сатыыр тустууктардаах буолаллар. Дьэ бу маннык Дмитрий Петрович төрүт сөбүлээбэт этэ. Кини кимиэхэ барытыгар тугуттан да тутулуга суох биир тэҥнэ сыыһыаннаһара, хас биирдии үөрэнээччини киҥи, тустуук оҥоро сатыыра.

Төрдүһүнэн, Д. П. Коркин үладиирин саҕана кэҥүл тустуу ситиһиилэриэн доҕуһуолланан, онон өрө нүүрдүллэн, спорт атын көрүүнэрэ өссө эриэдэхси сайдан барбыттара. Дэлэҕэ даҕаны чурапчылар республика кэлин спартакиадаларыгар хас да төгүл бастыахтара дуо. Үрдүк спортивнай ситиһиилэр, физкультура уонна спорт маассабай буолуута оройуон социальнай-экономическай сайдыытыгар, уопсай үлэҕэ-хамнаска нэһилиэннэри, ыччаттары түмүүгэ улахан сабыдыалаах буолбуттара. Ол айылҕа сотору-сотору соҥнуур ыарахаттарын кытта туруулаһыыга эмиэ көмөлөөрө.

Умнубаппын Дмитрий Петрович этии киллэриитинэн, туруорсуутунан Чурапчыга элбэхтик тэриллибит кыргызардээх түһүлгэлэри. Олорго саха дьоно аан дойдуга аатырбыт атын омук боҕосторун астыан көрөллөрө. Өйдүүбүн бастакы сэмэй ситиһиилэрбитин уонна бэйэбит олимпиецтарбытын чэстиир ирдэбилгэ Миитэрэй үөрбүт харахтарын, санаата суох күлэн мүчүкнүүр уостарын.

Чурапчылар төрүт умнубат буолуохтаахтар оччолорго сотору-сотору ыытыллар үрдүк таһымнаах араас спортивнай дьаһаллары, күрэхтэһиилэри, киниилэр мин харахпар куруук элэҥнэһэн аҕаллар... Бу баар нурдук Коля Соловьев харса суох, төбөтүнэн үлтү кэйэн кимэрэ, Петр Старостин ньымсатык атахха киирэрэ, Михаил Сысолятин ыраахтан ыраастык еттүктүүрэ. Сидор Попов, Петр Николаев, Вячеслав Карпов, Роман Неустроев, атыттар киҥнин эрэ астыннарар нурдук тустан бачыгыраталлара. Куруутун саныыбын өрүү актыыбынай, балыйары төрүт сөбүлээбэт Чурапчы ыалдьаччыларын, Порфирий Баранов күлэн саһыгырыырын, Проколий Флегонтов улаханнык саҥа аллайарын, Степан Говоров сатаҥхай хаһыытын, Семен Собакин омуннаах харахтарын, тустууну нөтүппэккэ көрөр дьахталларын...

Дмитрий Петрович бэйэтин тула спорт дьиҥнээх энтузиастарын түмпүтэ, элбэх бэриниилээх көмөлөһөччүлэрдээх этэ. Улахан тренергэ тирэх буолбут А. С. Шадрин, К. С. Постников уо.д.а. нурдук дьоҕуннаах тэрийээччилэрдээҕэ. Ол кэмнэ оройуонна ыччаты дьиҥнээхтик түмэр, спорка дуоһатынан ыалдьар А. К. Софронов олус таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Ону тэҥэ И. Н. Попов, П. Е. Барахсанов, П. М. Стасов уо. д. а. бэйэлэрин идэлэрин чахчы баһылаабыт физкультура учууталлара, үтүөлээх тренердэр дьоҕуннаахай түмүктэри ситиспиттэрэ.

Д. П. Коркин барыбытынан ытыктанар киҥи киһитэ этэ. Ол иҥин даҕаны кини үгүс өрүттээх үлэтигэр, олоҕор усулуобуйаны тэриммитэ оччотооҕу партия райкома, советскай, комсомольскай уонна хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэр, Чурапчы дьоно-сэргэтэ кыахтарынан көмөлөспүттэрэ, өйөөбүттэрэ.

Түмүкпэ кини сэмэйин бэлиэтиэҕи баҕарыллар. Төрүт биллэ-көстө сатаабата. Улахан түмсүүлэргэ хаартыскаҕа уопсай түһүүгэ хайдах эрэ суох буолан мулчу-халчы туттарын хаалар киҥи этэ. Оттон банкеттарга, ыгырыыларга буоларын чугаһаабата.

Чурапчылар Дмитрий Петрович кэриэһин умнуоттар. Олорбут дьиэтигэр кини доҕоро, спорт энтузиаһа К. С. Постников нөҕүлээн бэртээхэй музейы тэрийбитэ, дэриэбинэтигэр кини аатынан уулусса баар. Кэргэнэ Александра Семеновна, кыыһа Гел сайын төрөөбүт Чурапчыларыгар тахсан сайылыыр дьиэлэхтэр, сибээстэрин быспаттар.

Үтүөкэннээх киҥи, улуу үлэһит аатын үйэтитии диэн кини саҕалаабыт, олохтообут дьыалатын, үлэлээбит оскуолатын спортивнай албан аатын нуруук үрдүктүн тутуу буолуохтаах диэн саныыбын.

Илья ЛИСТИКОВ,
Чурапчы улууһун бочуоттаах гражданина, ССКП Чурапчытаабы райкомун 1968—1985 сс. бастаҥы секретаря.

Кырдьаҕас сонордьут ситиһиитэ

(Бүтүүтэ. Иннин 5 стр. көр).

һуутугар маарынныыр буолар. Эрдэ күһүн хаар түспүтүн кэннэ бөрө сырыыта элбиир, ыыра киэҥ буолар.

Вулчут холку, камыын куолаһынан сөһөннин салгыыр.

—Бөрө отус өйдөөх, киэнтэрэй. Кини эйиэхэ хаһан даҕаны уун-утары кэтиллэ суоҕа, наар суолтун хайан, кэннигиттэн сылдьар. Бөрөҥ хапкаанҥа үстэтин хайдах курдук уустугун булчут барыта билэр. Сороҕор дьаатыынан бултуур эмиэ ыарахаттардаах уонна улахан туһалаах соччо биллибөт. Мин урут хапкаанынан да, дьаатыкан да бултаһар этим. Дэҥ дьааты хаптаҕына, бөрө ыраах баран охтон булларааччыта суох, кэлин дьардьаматын эрэ, ону даҕаны түбэһэ түстэххинэ булар үгүс буолааччы. Оттон сохсоҕо киирбит бөрөҥ ампааргар хатааҕыгын кэриэтэ—туох даҕаны тыыппат.

Мэнээтин туһунан этэр буоллахха, маннык. Сайын кыыл быччыгын этин, чоҥкуларын күн уотугар таас курдук буолуоктарыгар диэри хатарабын, оччоҕуна үөн-көйүүр, кыра көтөр-сүүрэр, кутуйах да кыайан сиэбэттэр. Эт кыратык сытыйбыта ордук, оттон сибиэһэй эти уурдахха, олох тулуппаттар.

Аны биирэ учуоттуохтааххын: сохсоҥ барыйан турар буоллаҕына, бөрө куттанан чугаһаабат, ол иһин мин чугастааҕы арбайдары, мэһэйдиир мастары ылаттаан, кэбиһэбин. Кэрийэрбэр сохсобун ыраахтан көрөбүн, тулатынааҕы сиргэ суол халлаарымаары олох тэлсибэппин. Үчүгэйэ диэн сохсону хапкаан эбэтэр дьаат курдук сотору-сотору көрбөккүн, өр буола-буола бөрөбөнэрэлиигин уонна сүппэтин, хаарга-силлиэҕэ ыллардатын туһунан этэ да барылыбат. Түмүкпэр бу ныыманы—бөрөҥ сохсоҥ бултаһыны биһиги республикабыт хаһыак бөҕөрөр сиригэр булчутар даҕаны, сылгыыттар даҕаны туттуохтарын сөп диэбин.

Өлүөхүмэ оройуонун «Октябрь знамята» хаһаайыстыын 1979 с. ахсыннык 22 күнүнээҕи нүөмэригэр «Тыаттан—елгом бултаах» диэн информацияҕа маннык суруллубута: «Тэбэ кырдьаҕас сонордьута, шатырбыт снайпер И. Н. Кульбертинов тайҕаттан үчүгэйдик бултаан киирдэ. Кини 20 киистэх, ити ньбарталлааҕы быланыаттан эмиэ үрдүк. Опыттаах сонордьут бултуу бөрөрыгар күүнүн эрдэттэн бөрөлөргө хас даҕаны сохсону туруорбута. Тоҥнэн иҥэн илдьитэ 5 бөрөҥ ыгыла, киниэ-лэргэн 4-тэрэ ыыллар.

—Быйыл хаардаах буолан, ачыык бөрөлөр сохсоҕо үгүстүк түбэстилэр, маны туһунан адырҕа кыыллара утары охсуһуулуу күүһүрдүөхха,—диир сэрии, үлэ ветерана».

Григорий МАКАРОВ, учуутал.

Мугудай.

Сыл аҥаардааҕы үлэбит

(Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. көр).

—түөлбэ төрүтэ» диэн дьиэ кэргэн ансамбллары көрүү киэҥ саҥаэриини ылбыта. Марха колонияларыгар биригээдэ тэриэн бара сылдьыы эмиэ суола-иҥэ суох хаалбата.

Дьиэ кэргэни өрө тутуу, киниилэр баай опыттарын пропагандалааһын—отдел биир соруга. Быйыл Соловьевтар, Протодьяконовтар дьиэ кэргэннэрэ олорбуттара 50 сыллара туолуутун Чурапчыга уонУорбаҕа чаастэхтилэр. Үлэбит атын хайысхатынан улууспут дьоҥуттан-сэргэтигэр сахалыыны биллэрии, ону тэнитиигэ үлэлэһии буолар. «Саха таҥаһа» конкурс уус тарбахтаахтар талааннарын көрүүнү сэргэ биир соруга эти-этэ. Олунньу 10 күнүттэн саҕалаан ыарахан интиилээх оҕолору ыытта үлэ ыйа ыытылынна. Ити, биллэн турар, биир ыйынан мунурдаммат үлэ, ол эрээри кини сорунтарын чоп-чулааһыныгар, болҕомтону күүһүрдүүгэ көмөлөстө.

Улууска «Нйэ эрэмнытэ» фонд тэрилиннэ, норуот күүһүнэн оҕолонор дьиэни тутуурга бастакы хардыы оногуулуна—иэнилиэктэр тутуу бэрэбиэлэрин иллэрдилэр, ону анаан-минээн арчылаатыыбыт.

Эдэр кэргэнниилэргэ (киниилэр 53-тэр) 21489,7 тыс. солк. пособие төлөннө, 7748600 солк. кредитпособие бэриллиннэ. Үс ыаммат дьиэ кэргэнигэ ынах бэриллиннэ, 2 мөл. солк. көмө оногуулуна.

Отдел сыл аҥаардааҕы сорох үлэтин кэпсээтэххэ итинник. Кини үлэтэ сабыдыаллаах, дьоҥҥо тиийиитиэ буолуута үлэһиттэриттэн улахан тутулуктаах. Түгэннэн туһанан, иэнилиэктэрин дьаҕталларын туһугар нс сүрэхтэриттэн ыыһанан үлэлээбит Зинаида Софронова Хастаева (Болугур), Евдокия ковья Михайловна Аргуноваҕа (Хоптоҕо), Евдокия Петровна Натаковаҕа (Мугудай), Анастасия Дмитриевна Коркинаҕа (Сылаг) махталбытын тиэрдэбит. Атын да дьүөгэлэрбит Дьиэ кэргэн сылын ситиһиилээхтик түмүктүүргэ күүстэрин, сатабылларын ууруохтара диэн эрэнэбит.

Валентина ПИНИГИНА,
улуус дьаһалтатын дьиэ кэргэн, дьахтар проблемаларыгар уонна демографическай политикаҕа отделын начальника.

ҮЛЭҔЭ ЫҢГЫРАБЫТ

Капитальнай тутуу управлениетыгар легковой массыынаҕа шофер, быстах кэмнэ үлэдиир кылаабынай бухгалтер наадалар.

Тел. 21-242, 21-154.

СҮТҮКТЭННИМ

Ким Пермяков Гаврил Кириллович аатыгар бэриллибит водительскай даҕаастыбыраабыыта уонна 4004 ЯИД «Урал» мотоцикл техпаспорын булбут Чурапчы сэл. Северная уул. 28 №-тэр эбэтар 21-143 телефоннаргэ биллэрэриигэр көрдөһөбүн.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

—Мотоблогу от охсор хотуурун ыытта;
—массыынаҕа көлүллэр сымнаҕас сиэнчэр аты;
—тыһы холмогорскай тыһаҕаһы.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Коркин уул. 38 №-рэ. Тел. 21-878.

Эҕэрдэлиибит!

Күн сирин сырдытын кордөрбүт күнду ийэбитин Мотрена Семеновна АНДРОСОВАНЫ 48, аҕабытын Василий Романович АНДРОСОВЫ 55 саастыытын туолбут үөрүүлээх күннүтүнэн аҕэрдэлиибит. Баҕарабыт нуруутун үөрэ-көтө сылдьаргытыгар, күүскүт-уоххут уостубатын, чэгиэн-чэбдик дорообуйаланыг, буруоҕут унаарыйдын, сүүс-сүүскүтүттэн ойэнсон сүүс саастыытыгар тиийиҥ.

Оҕолоргут Семен, Аня Андросовтар, Дуня, Миша, Вася, Сайыына Гоголевтар.

Күндүтүн саныыр, таптыыр кэргэммин, аҕабытын, эйэбитин, убайбытын, быраатыбытын, урааҥхута «Чурапчы» совхоз үрдүк уонна ветераныын Григорий Михайлович МАКАРОВЫ 55 саастыын туолбут бөҕөттээх сылын-ыйын тахсарыгынан иитинник эҕэрдэлиибит. Кыраныыга баһыйтарбакка, барыбыт ортобутугар күүс-көмө, сүбэ-ама буола, уҥа-хамнас үөһүгэр чэгиэнник-чэбдиктик, үөрэ-көтө сылдьыаҥ баҕарабыт.

Кэргэннэр, уолаттарыҥ, кыыһыҥ, кэйиитиҥ, сиэнэриҥ уонна убайыҥ Василий, саҥаһыҥ Мария, киниилэр оҕолоро, кэйиитэрэ, күтүөттэрэ, сиэнэрэ.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Боолдьоҕу (4 м үһүннаах, 1 м сыаната—36 тыс. солк.), 8 уступка 6,5 м 7тутуу бэрэбиэлэрин (сыаната—170 тыс. солк.), 5 уступка шиферин (1 уступката—10 тыс. солк.), КВ-300 котелу, 2 сыт туһаныллыбыт, туруҥа үчүгэй (сыаната—2,5 мөл. солк).

Наадыйааччылар үлэ кэмигэр 21-332, үлэ кэнниттэн 21-717 телефоннарга билсиһэргитигэр.

х х х

«Миф» ХЭТ «Осхор» маҕаһыыныгар 7 предметтээх «Россиянка-5» кухонный гарнитуру атыылыыр. Сыаната—900 тыс. солк. Тел. 21-299.

ҮӨРЭНЭ КЭЛИҢ!

«Инкомтех» холбоһук маннык идэлэргэ кэтэхтэн үөрэнигэ уочараттаах ылыыны биллэрэр:

1. Акционернай общество, табаарыстыба, предприятие, хаһаайыстыба бухгалтера. Үөрэнии болдьоҕо—үс ый, төлөбүрэ—200 тыс. солк.

2. Аска-үөлэ, промышленнай табаардарга продавец. Үөрэнии болдьоҕо—икки аҥар ый, төлөбүрэ—150 тыс. солк.

3. Дьыаланы бэрийээччи-секретарь, кадр отделын инспектора. Үөрэнии болдьоҕо—балтараа ый, төлөбүрэ — 130 тыс. солк.

4. Предприниматель, менеджер. Үөрэнии болдьоҕо — 2 ый, төлөбүрэ — 130 тыс. солк.

Истээччилэргэ почтаан темаларынан хонтуруолунай сорудахтар, методическай пособиелар ыытыллаллар.

Экзаменнары туттарыы — тестирование ньыматыгын.

Биһиэхэ хаалбакка эрэ, канадскай системаҥан үөрэниллэр. Бүтэрдэххэ норуоттар икки ардыларыгаҕы образецтаах сертифат бэриллэр.

Курстарга үөрэнэ киирэргэ талан ылыллыбыт идэтин ыйан туран сайабылыанньа уонна онно үөрэнэргэ төлөбүргит ыытанцыятын ыытаҕыт.

Үөрэхтээ бу дьыл алтыныы 15 күнүгэр диэри ылыллар. Истээччилэр үөрэхтэрин таһыма учуоттаммат.

Үөрэх иһин төлөбүр Нерюнгри куорат «Нерюнгрибанк» комбанын 46849 расчетнай счетугар почтовай переводуная ыытыллар.

Аадырыспыт: 678922, Нерюнгри куорат, Норуоттар Довордоһууларын уулуссата, 15/1, кэтэхтэн үөрэнии оскуолата. Телефоннарбыт: 4-18-08, 4-42-80.

«Инкомтех» холбоһук.

х х х

Суһаллык үчүгэй туруктаах принцептээх «Урал» автомашинаны. Сыаната—16 мөл. солк.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Октябрьскай уул 42 №-рэ. Тел. 21-665.

Таптыыр кэргэним, аҕабыт, эйэбит, колхозный-совхозный тутуу ветерана

САВВИН Василий Моисеевич

78 сааһыгар уһун, ыарахан ыарыыттан албыт, дириҥник курутуйан туран, аймахтарбытыгар иитиннэрэбит.

Кэргэн, оҕолоро, сиэнэрэ, күтүөттэрэ, кэйиитэрэ.

САВВИН Василий Моисеевич өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Уолутар Саввин Иосиф Васильевичка улуус дьаһалтата.

—Эмиэ киниэхэ Болтого нэһилиэгин дьаһалтата, Субуруускай аатынан табаарыстыба коллектива.

—Киниэхэ тыа хаһаайыстыбатын улуустаабы управлениета.

—Кэргэнигэр Саввина Елена Николаевнаҕа, оҕолорутар, сиэнэриигэр Соловьев нэһилиэгин дьаһалтата. «Мырыла» табаарыстыба коллектива.

—Уолугар Саввин Иосиф Васильевичка, кэйиитигэр Листикова Татьяна Павловнаҕа Хатылы нэһилиэгин дьаһалтата.

ТОСКИН Владимир Гаврильевич

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Иэдэтигэр, аҕатыгар, биргэ төрөөбүттэригэр Дириҥ атрешколатыгар биргэ үөрэммит табаарыстара.

ОКОНЕШНИКОВА Вера Федоровна

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—Кыыһыгар Оконешникова Мария Петровнаҕа улуустаабы санитарнай-эпидемиологическай кэтээн көрүү киинин коллектива.

Таптыыр эдьиийбит, үлэ ветерана

МУХИНА Пелагея Даниловна

уһуннук, ыараханнык ыалдьан 67 сааһыгар Таатта улууһун Кыйытыгар өлбүтүн, дириҥник курутуйан туран, барыы аймахтарбытыгар иитиннэрэбит.

Биргэ төрөөбүттэрэ Кроониковтар.

Редактор М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредители (соучредители) газеты —Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. печ. лист. на 4-х страницах Тираж—3091.

Зарегистрирована Саха (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массовой информации.

ЗАКАЗ № 99—100. Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат». с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». Подписано в печать 26 VIII. 18 ч. (гр. 26 VIII 18.00 м.).